

RKKMK
„AKADEEMILISE RAAMATU“
AJALEHE-VÄLJALÕIGETE
BÜROO

Tartu, Ülikooli 15, telef. 35-19

RAHVA HÄÄL
Tallinn

nr. kuup.

Näidend kahest Ameerikast

Konstantin Simonovi „Vene küsimus“ Moskva Leninliku
Kommunistliku Noorsooühingu nimelises teatris

Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu nimeline teater Moskvas la vastas esimesena Konstantin Simonovi näidendi „Vene küsimus“. Selle näidendi on võtnud repertuaari ka teised Moskva teatrid, on repertuaari võtnud paljud teatrid üle kogu maa. Kindlasti näidatakse seda ka väljaspool meie maa piire. On tähtis, et kohe algusest peale võetaks õige toon niihästi näidendi idee üldisel tõlgitsemisel kui ka üksikute kujude tõlgendamisel.

Näidendi peakangelane andekas ameerika ajakirjanik Harry Smith ütleb lõppsõnas enda kohta:

„Ülalmainitud Smith arvas ikka naiivselt, et on olemas üksainus Ameerika. Nüüd ta teab: Ameerikaid on kaks. Ja kui ülalmainitud Smithile tema õnneks, ja-jah, tema õnneks, pole kohta Hearsti Ameerikas, siis, kurat võtaks, leiab ta endale koha teises Ameerikas — Lincolnis Ameerikas, Roosevelti Ameerikas!“

See on poliitiline tulum, milleni Harry Smith jõudis. Kuid näidendis pole mitte ainult poliitikat. Temas on ka äärmise teravusega seatud küsimus isiksusest, tema individuaalsusest, seatud küsimus inimesest, inimese õigusest olla nimelt inimene.

Harry Smith uskus õpetusse, et USA on individualismi maa, et ta selle poolest ongi tugev, et jätab igale inimesele võimaluse valida omaenda tee, mõelda nii, nagu keegi tahab, kirjutada seda, mida keegi mõtleb. Eks just seda reklaamigi ameerika kodanlik ajakirjandus USA ühiskonnasüsteemi tähtsaima joonega, kapitalismi kõrge väärtusena. Selles olevatki, kodanlike ideoloogide sõnade järgi, „amerikanismi“ olemus.

Just see paljastubki näidendis valena. Harry Smith, väga andekas ajakirjanik, kaugel kommunismist, kel pole kindlaid poliitilisi veendumusi, jõuab oma esimesele kindlale veendumusele. Elu ise veenab teda, et õigust individuaalsusele, õigust isiksusele omavad vaid need, kellele kuulub ajaleht, see uudiste ja arvamuste vabrik. Ja et temal kui Macphersoni palgasulasel pole min-

vuks ilmub lavale, ja see on Harry Smithi ema, kes üldse ei ilmu lavale. Need on uus demokraatlik Ameerika ja vana demokraatlik Ameerika. Kui Maggiest võiks oletada, et ta on kommunistidele lähedal, siis ema Smithist võib täie kindlusega öelda, et ta on kommunismist kaugel. Kuid ta on ustav Ameerika demokraatlikele traditsioonidele. Demokraatia nimel loobub ta poja rahast, sest ta on veendunud, et need rahad tulevad kõlvatust allikast.

Vene kirjanik on kirjutanud näidendi ameerika elust. Ta on selle kirjutanud venelasena, nõukogude kirjanikuna. Selle näidendi järgi võib otsustada, mis nimelt nõukogude kirjanikku kõige rohkem ameerika elus on rabanud, mis on temale tundunud kõige võõram ja veidräm, mis on kõige rohkem riivanud tema hinge. See on nõukogude inimesele võõras isikupäratu, standardiseeritud, inimvääruse kaotanud inimese kaju.

Ameerika kodanlik ajakirjandus laimab Nõukogude Liitu, nagu oleks inimesed siin isikupäratud, nagu oleks kommunism individuaalises loomude arenemisele vaenulik, nagu mõtleksid Nõukogude maal kõik ühe šablooni järgi... Kuid nõukogude kirjanik pörkas esmakordselt kokku mõtte šablooniga, standardtunnetega, isikupäratu inimesega, kui ta viibis USA-s. Muidugi tundis ta seda kirjandusest, ameerika oma raamatust. Kuid nüüd nägi ta seda omaenda silmaga. Ta sai teada, kuidas hiiglaslik kapitalistlik rull triigib lamadaks inimhinged, kuidas ta viib kõik ühe nimetaja alla, millise põlgusega võimumedel Ameerikas inimesesse, tema õigustesse vabale mõttele, sõltumatule ja ausale sõnale suhtuvad. Nõukogude kirjanik veendus selles, millist ohtu see kujutab demokraatiale USA-s ja kogu maailmas. Ta uuris nõukogudevastase laimu allikaid USA-s ja avastas, et Nõukogude Liidu kallale ässitamine on vahendiks demokraatia hävitamiseks Ameerikas endas ja kõikjal seal, kus Macphersonid kindlustavad oma võimu, ameerika imperialismi võimu.

Vene kirjanik kirjutab oma näidendi vene keeles, vene kirjandus-

kima. Harry Smith sõandas näidata oma individuaalsust ajalehes, kirjas- tises, kus õigus individuaalsusele on peremehe privilegiumiks! Rahu lah- kub Macphersonist. Ta ei kõnele, ta röögib, kui ähvardab Smithi tema mässumeele pärast ränkade karistus- tega.

Huld on teist tüüpi kapitalist ja reaktionäär. Ta on ahnem Macphersonist, ta on tõusik kapitalistide hul- gas. Tema ronib ülespoole kõigi abi- nõudega, ja kahtlemata tuleb aeg, kus ta Macphersoni lämmatab. Ta on tööliklassi reetur. Ta vihkab kirglikult, kogu hingest kommuniste, demokraate, liberaale. Ta vihkab kõiki ausaid inimesi, sest ta tunneb enda kui renegaadi vastu nende põlgust. Ta on teadlikult, veendunult sõja poolt Nõukogude Liidu vastu. Ta ise on kokku sepiitsenud alatu valeliku soperdise Nõukogude Liidu üle ja nõuab, et ka ajalehe juures kõik oleksid lurjused.

Huldi mängib B. Plotnikov, mängib nii, et temas lurjus, kadekops, karjäärist on tunda. Kuid tema Huldis pole tunda endist ametiühingu- tegelast, pole seda joont, mis tähis- taks Huldi mitte lihtsalt kui lurjust, vaid ka kui ameerika poliitikatege- last-fašisti.

Näidendi keskseks kujukaks on Harry Smith. Teda mängib A. Pelevin. Autori käsitluses on Harry lihtne tagasihoidlik ameerika ajakirjanik, kellele seni andekus on asendanud kõik, nii printsübid kui moraali. Ta ei valetanud, sest selleks polnud tar- vidust. Ta kirjutab seda, mida nägi, pikemalt poliitiliste nähtuste üle jä- rele mõtlemata. Ta oli näinud oma- enda silmadega Gzatski ja Stalin- gradi all, kuidas vene inimesed võit- lesid ja surid. Vene rahvas meeldis talle, ta kirjutab vene inimestest lihtsalt ja siiralt, ja see meeldis lu- gejaile. Ja sõjaajal trükkis Mac- pherson meelsasti tema kirjutisi.

Ent sõda lõppes ja maailm muutus kuidagi komplitseeritumaks. Harry Smithilt nõutakse, et ta ei kirjutaks seda, mis ta mõtleb. Miks? Algu- ta ei taipa seda. Ta ei taha nii kir- jutada, nagu mõtlevad teised. Ta tahab kirjutada nii, nagu ta ise